

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
I. Temperament i typy ludzi	7
1. Psychologowie o temperamentcie	8
2. Próba zdefiniowania pojęcia „temperament”	11
3. Przegląd niektórych typologii temperamentu	13
Pojęcie typu psychicznego	13
Typy temperamentów Hipokratesa — Galenusa	14
Typologia E. Kretschmera	18
Typologia temperamentów W. H. Sheldona	21
Kilka uwag krytycznych o typologii konstytucjonalnej	24
II. O temperamentcie z punktu widzenia wyższych czynności nerwowych	26
1. Kilka informacji o podstawowych właściwościach układu nerwowego	27
Siła procesów nerwowych	27
Równowaga procesów nerwowych	32
Ruchliwość procesów nerwowych	32
2. Pojęcie ogólnego typu układu nerwowego	33
3. Cztery ogólne typy układu nerwowego, czyli o temperamentach w rozumieniu Pawłowa	37
4. Dalsze losy typologii Pawłowa	39
O równowadze procesów nerwowych — dyskusyjnie	40
Czy na typ układu nerwowego składają się tylko trzy podstawowe właściwości procesów nerwowych?	41
Czy tylko cztery typy układu nerwowego?	41
Czy dominują sangwiny czy też melacholicy — czyli o rozkładzie liczebnym poszczególnych typów temperamentu	44

III. Czy wychowanie może wpłynąć na zmianę temperamentu	48
1. Przykłady z badań nad zwierzętami	50
2. Przykłady z obserwacji zachowania się ludzi	55
3. Próba interpretacji stwierdzonych faktów zmiany w zachowaniu się	60
4. Plastyczność układu nerwowego i wynikające stąd wnioski	70
IV. O znaczeniu temperamentu w procesie przystosowania się	75
1. Charakterystyka poszczególnych temperamentów z punktu widzenia ich roli w procesie przystosowania się	77
2. O dwóch skrajnych biegunach podstawowych właściwości układu nerwowego, czyli ocena skali: siła — słabość i ruchliwość — bezwładność . . .	80
3. Dlaczego temperament może ułatwiać bądź utrudniać przystosowanie się jednostki do środowiska	86
V. Drogi poznania temperamentu	90
1. Poznawanie temperamentu na podstawie ruchów mimowolnych człowieka	92
Od reakcji ślinowej do poznania typu układu nerwowego	100
Badanie typu na podstawie pomiaru zmian w oporności elektrycznej skóry	102
Zastosowanie techniki pletysmograficznej do badań nad typami układu nerwowego człowieka	106
Odruch fotochemiczny — i co z niego wynika dla diagnozy typu	108
2. O możliwościach diagnozy temperamentu na podstawie badania ruchów dowolnych człowieka	111
Określenie temperamentu na podstawie eksperymentalnego badania motoryki	113
a) Badanie motoryki w warunkach laboratoryjnych	115
b) Zastosowanie eksperymentu naturalnego do badań na typem układu nerwowego dzieci	118
Charakterystyka temperamentu na podstawie obserwacji zachowania się w warunkach naturalnych	123
3. Diagnoza temperamentu na podstawie ankiety	130
4. Czy można poznać temperament poprzez poznanie innych cech osobowości	142
Od badania uwagi do określenia siły układu nerwowego	143
Typ nastawienia zależy od typu układu nerwowego	145
VI. Poznawanie temperamentu w praktyce, szczególnie w pracy pedagogicznej	149
1. Zastosowanie arkusza obserwacyjnego do diagnozy temperamentu	149
Od wyników obserwacji do charakterystyki temperamentu	157
Samooceńca temperamentu nie idzie w parze z jego diagnozą na podstawie obserwacji	165

2. Warunki, których przestrzeganie ułatwia diagnozę temperamentu na podstawie obserwacji	168
Zapoznanie się z historią życia jednostki	169
Obserwacja zachowania się człowieka w wielu różnorodnych sytuacjach życiowych	170
Cechy temperamentu przejawiają się w sposobie wykonywania pracy . .	172
Uwagi końcowe o trudnościach w poznawaniu temperamentu	173
Literatura cytowana	175